

Stenen – Floran

Kalkstenen i västgötabergen ger mångfald i floran

Anders Bohlin

Västergötland är ett av de artrikaste landskapen i Sverige när det gäller floran. Landskapet sträcker sig från Vänern i norr till Småland och Halland i söder och från Tivedens skogar i öster, och västerut till Vinga ute i havsbandet på västkusten. Floristiskt sett är det ett heterogent område med en mångfald av vegetationstyper såsom slättlandskap, plataberg, inlandsskärgård, ravinlandskap, floddalar, klippkuster, strandängar, myrmarker, vassjöar, klarvatensjöar, lövskogar, barrskogar, slätterängar och lundar. I boken Västergötlands Flora, från år 2002, redovisas 1364 bofasta taxa (= arter eller underarter) och 1425 tillfälliga, eller från odling förrymd taxa.

Näringsförhållandena är i naturen lika viktiga som ljus, värme och vatten för att växterna skall få sin normala utveckling. I långt högre grad än hos djuren påverkas tillväxthastighet och individstorlek av tillgången på upptagbara mineralämnen och kväveföreningar. De olika bergarterna skapar förutsättningar för jordarter med olika mekanisk och kemisk sammansättning. Näringsämnenas huvudsakligen upp som joner ur markvattnet. Florans sammansättning är beroende av berggrundens kemiska sammansättning, klimatet, mänsklig påverkan i form av skogsbruk, jordbruk och markanvändning i övrigt.

Före människan har de kvartärgeologiska skeendena såsom inlandsisens rörelser med transporter av sten, grus och sand, landhöjning och erosion haft stor betydelse. Stora växtätare som jättehjortar, uroxar och mammutar bidrog till att hålla landskapet öppet efter istiden. Även skogsbränder hade en betydande inverkan på växt- och djurliv. I Västergötland vittnar megalitgravarna på Falbygden om att människan har verkat här i minst 5 000 år.

Många av de områden som nämns i denna uppsats är skyddade som naturreservat eller till och med som Natura 2000-områden vilket innebär att Sverige har ett europeansvar för att växt- och djurarter och dess livsmiljöer bevaras åt eftervärlden.

Falbygden

Den artrikaste floran finner man på Falbygden där kalken från västgötabergen gynnar många växter. Där finns alvarområden liksom på Öland och Gotland. Alvar är ett område där kalkhällen har ett mycket tunt jordtäckte och med en växtlighet som gynnas av att marken har varit öppen och solbelyst i årtusenden.

Där finns också isälvsavlagringar i form av steppartade kalkgrusåsar med kalk som inlandsisen drog med sig från bergen på Falbygden, genom Ätradalen och långt nedåt till Ulricehamnstrakten. På dessa åsar växer backsippa (*Pulsatilla vulgaris*), backtimjan (*Thymus serpyllum*) och smalbladig lungört (*Pulmonaria angustifolia*). Den senare har sina största svenska populationer här och kan därmed anses som en ansvarsart för oss västgötar. Västgötafloras stolthet, fjädergräset (*Stipa pennata*) uppmärksammades, då prosten Lennart Fridén fann en fin förekomst på en ås i Näs socken vid Nolgården år 1947. Fjädergräsets övriga sydösteuropeiska följeslagare i den steppartade torrängen här, är växter som drakblomma (*Dracocephalum ruyschiana*), praktbrunört (*Prunella grandiflora*) och färgmåra (*Asperula tinctoria* L.), även kallad färgmadra, tillsammans med flera andra torrängsväxter. Fjädergräset har minskat betydligt på de tre kända västgötska lokalerna sedan 1980-talet, men genom nya åtgärdsprogram finns hopp om att det skall öka igen. Fjädergräsets överlevnad i Sverige be-

Fig. 1. Kalkgrusåsen med steppartad torräng vid Nolgården i Näs. Alla foton utom fig. 10 av förf.

Fig. 2. Fjädergräs vid Nolgården i Näs 1993.